

АГРОПРОМИСЛОВИЙ КОМПЛЕКС ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ

Глянь Т.І., здоб. ступ. PhD

Науковий керівник – д-р. екон. наук, доц. **В.В. Антошенкова**
Державний біотехнологічний університет

До повномасштабного вторгнення Харківщина була промисловим регіоном з багатогалузевим комплексом та великим економічним потенціалом. Область посідала третє місце за кількістю підприємств і п'яте – за обсягом реалізованої продукції. Прибутки підприємств Харківщини в умовах повномасштабного вторгнення РФ зменшилися втричі. Частка Харківської області у виробництві с/г продукції України у 2022 р становила 3,3 % незважаючи на складну ситуацію і проблеми з посівом і збором врожаю [1].

Повномасштабне вторгнення військ РФ до території України, яке розпочалося 24 лютого 2022 року, мало згубні наслідки для аграрного сектору, як в цілому України, так і Харківської області. Землі сільськогосподарського призначення зазнали великої шкоди від мінного забруднення та прямого фізичного пошкодження. Через бойові дії польові роботи у 2022 році аграріями області проводилися на 60% площ, посів та збір сільськогосподарських культур аграрії проводили у 5 районах (Богодухівський, Красноградський, Лозівський, частково Харківський та Чугуївський). Ізюмський, Куп'янський райони та окремі окуповані території Харківського та Чугуївського районів не змогли у 2022 році провести необхідні польові роботи та збір урожаю озимих культур. Внаслідок дій окупантів постраждали більш ніж 270 підприємств у галузі тваринництва та рослинництва. Також пошкоджено або знищено 322 одиниці сільськогосподарської техніки. Попри це, підприємства продовжували працювати там, де дозволяла безпекова ситуація. Під урожай 2022 року аграріями області було проведено посів сільськогосподарських культур на площі 883,7 тис. га, що на 54,6% менше до показника 2021 року. Господарствами всіх категорій Харківської області у 2022 році зібрано понад 2,3 млн т зернових та зернобобових культур при середній врожайності 42,1 ц/га (у 2021 році – 47,3 ц/га). В тому числі виробництво основних зернових культур склало: пшениці (озимої та ярої) намолочено 1312,5 тис. т, що на 52,9% менше до показника 2021 року; кукурудзи на зерно – 732,1 тис. т, що на 50,7% менше до 2021 року; ячменю (озимого та ярого) – 236,8 тис. т, що на 52,5% менше до 2021 року. Крім того, на деокупованих територіях площі, які

були засіяні восени 2021 року озимими зерновими культурами під урожаєм 2022 року, не були зібрані належним чином, або зовсім не підлягали до збирання, через високий ризик мінного забруднення [2, с.145]. Серед основних технічних культур зібрано: соняшнику – 683,3 тис. т, що на 51,8% менше 2021 року; сої – 27,6 тис. т, що на 31,3% менше 2021 року. У році спостерігалось зменшення валового збору сільськогосподарських культур як за рахунок зменшення посівних площ, так і за рахунок зниження врожайності. У порівнянні з 2021 роком врожайність 112 сільськогосподарських культур є нижчою через недотримання всіх технологічних процедур [3].

Поряд з вищезазначеним, основними викликами та обмеженнями для аграрного сектора України в умовах повномасштабної війни є такі: дефіцит фінансових ресурсів для стабільного ведення господарської діяльності сільськогосподарських виробників, зокрема через зростання собівартості виробництва; спрощення процесів сільськогосподарського виробництва, зменшення внесення добрив та засобів захисту рослин, що знижує врожайність сільськогосподарських культур та погіршує якісний склад земель; посилення кризових явищ у тваринництві, зокрема в м'ясо-молочній галузі; дефіцит трудових ресурсів у сільськогосподарському виробництві; руйнування інфраструктури виробництва, перероблення та зберігання сільськогосподарської продукції та харчових продуктів; екологічні виклики.

Загалом аграрний сектор в умовах повномасштабної війни продемонстрував спроможність виробляти сільськогосподарську сировину та постачати харчові продукти на внутрішній та зовнішні ринки. Ключові напрями забезпечення функціонування аграрного сектора в умовах повномасштабної війни мають бути спрямовані на збереження ефективності ланцюга «виробництво – перероблення – зберігання – постачання населенню харчових продуктів». Виникає потреба формування нової повоєнної моделі розвитку аграрного сектора зі збалансуванням його економічних та екологічних компонентів, що відповідатиме цілям сталого розвитку [4, с. 217]. Першочерговим завданням державної аграрної політики у 2024 р. є відновлення аграрного виробництва на деокупованих територіях, що продиктовано потребою якнайшвидшого забезпечення продовольчих потреб населення, можливостей самозайнятості. Треба сприяти рівноправному розвитку всіх організаційно-правових форм господарювання, розширювати асортимент експорту аграрної продукції, поширювати несільськогосподарські види діяльності на сільських територіях для зниження бідності та зростання доходів

сільського населення. Це вимагає створення умов для поширення в Україні новітніх світових тенденцій у розвитку сільської економіки: підтримки дрібнотоварного виробництва сільськогосподарської продукції з високою доданою вартістю; формування коротких споживчих ланцюгів; сприяння просуванню в сільську місцевість дрібновузлового промислового виробництва та виробництва енергії з відновлюваних джерел; розширення виробництва будівельних матеріалів, сфери виробничих і споживчих послуг, інклюзивних форм туризму та рекреації тощо. Це потребує прискорення темпів відновлення дорожньо-транспортної інфраструктури на селі, формування сучасних телекомунікаційних мереж і цифрової інфраструктури. Відновлення аграрного сектора на сучасних засадах стане рушієм значної активізації розвитку суміжних секторів економіки, до яких належать перероблення агропродукції та харчова промисловість, виробництво добрив, аграрне машинобудування, біоенергетика, сегменти IT-індустрії, задіяні в цифровізації аграрного виробництва та логістики. Важливими є відповідне інформування потенційних інвесторів про інвестиційні можливості й привабливість цих галузей, а також моніторинг, визначення потреб агропідприємств, у т. ч. в товарах та послугах суміжних галузей. Оптимізації міжсекторної взаємодії слугуватимуть формування агропродовольчих кластерів, залучення інвестицій в горизонтальну диверсифікацію агробізнесу, створення умов для локалізації суміжних виробництв на території України.

Інформаційні джерела

1. Вплив війни на прибутковість сільськогосподарського виробництва», проведене Міністерством аграрної політики та продовольства України за підтримки Глобального фонду зі зменшення ризиків катастроф і відновлення (GFDRR), який адмініструється Світовим банком, та у співпраці з Українським клубом аграрного бізнесу (УКАБ). URL: <https://minagro.gov.ua/storage/app/sites/1/uploaded-files/viyni-na-prib>.

2. Онегіна В.М., Антощенко В.В. Основи глобальної продовольчої безпеки. «Духовність особистості: методологія, теорія і практика». Volume 1 2022. С.140-149. DOI: <https://doi.org/10.33216/2220-6310-2022-103-1-6-140-149>.

3. Загроза продовольчій безпеці світу / Міністерство закордонних справ України. 2023. 23 листоп. URL: <https://mfa.gov.ua/zagroza-prodovolchij-bezpecivsvitu> (дата звернення: 16.04.2024).

4. Антощенко В.В. Складові та напрямки управління продовольчою безпекою. «Аграрні інновації» № 18, 2023. С. 212-219.